

Některé aktuality v trestním postihu hospodářské a majetkové kriminality v České republice

Justiční akademie Slovenské republiky
Omšenie dne 29. 10. 2015

JUDr. František Púry, Ph.D.
Nejvyšší soud České republiky

Osnova

- Aktuální judikatura Nejvyššího soudu České republiky
 - trestné činy daňové
 - jiné trestné činy hospodářské
 - trestné činy proti majetku
 - jiné zajímavé případy kriminality související s hospodářskými a majetkovými trestnými činy
 - některé procesní souvislosti

Rozsah zkrácení daně

- Rozhodnutí č. 45/2014 Sb. rozh. tr.:
 - výklad rozsahu zkrácení daně ve smyslu § 240 TZ (§ 276 TZ SR)
 - od celkového rozsahu zkrácené daně nelze odečítat náklady pachatele jím vynaložené na spáchání trestného činu
 - rozsah zkrácené daně musí respektovat její skutečnou výši se zohledněním všech odečitatelných položek a uznatelných nákladů
 - nejde tedy o čistý prospěch pachatele jako u jiných trestných činů ve smyslu dřívější judikatury (rozhodnutí č. 4/2009 Sb. rozh. tr. a č. 31/2009 Sb. rozh. tr.)

„Ne bis in idem“ a zkrácení daně

- Právní řád v ČR nevyklučuje postih v daňovém řízení (penále) a trestní stíhání za zkrácení daně
 - daňová sankce je dokonce obligatorní důsledek ze zákona
- V české judikatuře NS, NSS i ÚS zatím platí, že sankce uložené v daňovém řízení nejsou překážkou v trestním postihu za zkrácení daně, např.
 - usnesení NS sp. zn. 5 Tdo 223/2007, 5 Tdo 749/2014
 - rozsudky NSS sp. zn. 1 Afs 1/2011, 5 Afs 28/2013
 - usnesení ÚS sp. zn. II. ÚS 3803/11
- Usnesení NS sp. zn. 5 Tdo 587/2014:
 - obecně k posuzování překážky „ne bis in idem“ podle tzv. Engel kritérií ESLP
 - schváleno k publikaci ve Sb. rozh. tr.

„Ne bis in idem“ a zkrácení daně

- Judikatura ESLP se postupně vyvíjí k názoru, že penále uložené v daňovém řízení má trestní povahu a je překážkou „ne bis in idem“ pro případný trestní postih za daňové trestné činy
 - naposledy rozsudek ESLP ve věci Lucky Dew proti Švédsku ze dne 27. 11. 2014 (stížnost č. 7356/10)
 - i relativně nízké daňové penále může založit uvedenou překážku
 - zřejmě to povede ke změně české judikatury, hledá se i legislativní řešení (MS x MF), zatím bez výsledku

„Ne bis in idem“ a zkrácení daně

- **Reakce NSS v usnesení sp. zn. 4 Afs 210/2014:**
 - věc předložena rozšířenému senátu NSS
 - v odůvodnění přehled judikatury NSS i ESLP
 - předkládající senát NSS je názoru, že daňové penále má povahu trestu
 - otázku, zda jde o trest s účinky podle § 40 odst. 6 LPS a čl. 6 a 7 EÚLP, předložil rozšířenému senátu NSS, který zatím nerozhodl
- **Usnesení NS SR sp. zn. 4 Tdo 3/2011**
 - platí zásada „ne bis in idem“ s poukazem na EÚLP
 - konstatována shoda skutku postiženého v daňovém řízení pokutou i toho, jehož se týká zastavené trestní stíhání

Dokazování a zkrácení daně

- Rozhodnutí č. 34/2014 Sb. rozh. tr.:
 - použitelnost výsledků daňových a podobných kontrol provedených v provozovnách (výroba, skladování tabáku apod.)
 - nelze tím však obcházet nutnost provedení domovní prohlídky a prohlídky jiných prostor podle trestního řádu
- Usnesení NS sp. zn. 8 Tdo 1049/2014:
 - rozhodnutí finančního úřadu o daňové povinnosti není závazné v trestním řízení při řešení skutkových a právních otázek týkajících se zkrácení daně
 - otázka existence daňové povinnosti a rozsahu zkrácení daně či vylákání výhody na dani je otázkou viny ve smyslu § 9 odst. 1 TŘ
 - soud nemůže v trestním řízení bez dalšího odkázat na rozhodnutí finančního úřadu, aniž přezkoumal jeho skutkové a právní závěry, a to i z hlediska obhajoby

Zkrácení daně a náhrada škody

- Rozhodnutí č. 39/2014-II.:
 - zkrácená daň je škodou způsobenou trestným činem podle § 240 TZ (§ 276 TZ SR)
 - náhrada této škody se neuplatňuje v adhezním řízení proti pachateli trestného činu, ale vydává se platební výměr
 - výjimkou je případ, kdy je daňový subjekt (plátce, poplatník) zkrácené daně odlišný od pachatele trestného činu, který zkrátil daň takového subjektu
 - typicky může jít o člena statutárního orgánu obchodní korporace, která je subjektem zkrácené daně
 - v takovém případě lze uplatnit a přiznat v trestním řízení nárok na náhradu škody (vydání bezdůvodného obohacení) vůči pachateli, byť byl vydán platební výměr proti subjektu daně, který je ovšem nevykonatelný

Veřejné zakázky, veřejné soutěže

- Určitý střet soukromého a veřejného práva
- Smyslem je dosažení co nejvýhodnější ceny pro poptávajícího i nabízejícího
- Při nakládání s prostředky z veřejných zdrojů jde o hospodárnost a efektivnost (nikoli jen o co nejnižší náklady, cenu)
- Možné trestné činy
 - zjednání výhody a pletichy podle § 256 až § 258 TZ (§ 266 až § 268 TZ SR)
 - porušení závazných pravidel zadávacího řízení podle § 248 odst. 2 alinea 2 TZ
 - jiné: např. porušení povinnosti při správě cizího majetku podle § 220 a § 221 TZ, zneužití pravomoci úřední osoby podle § 329 TZ apod.

Případ, kdy nebyl spáchán trestný čin v souvislosti s veřejnou zakázkou

- Usnesení NS sp. zn. 5 Tdo 77/2014
 - řešena trestní odpovědnost starosty obce za zneužití pravomoci úřední osoby a porušení povinnosti při správě cizího majetku
 - obviněný uzavřel několik smluv na provedení stavebních a rekonstrukčních prací, které byly na majetku obce skutečně provedeny, ale byly poněkud předražené
 - i když nebylo všechno v pořádku, byl zpochybněn úmysl obviněného ve vztahu k oběma trestným činům
 - odsuzující rozhodnutí byla zrušena a věc byla přikázána soudu 1. stupně k novému rozhodnutí

Případ, kdy byl spáchán trestný čin v souvislosti s veřejnou zakázkou

■ Usnesení NS sp. zn. 5 Tdo 505/2010

- posuzována trestní odpovědnost vysokého funkcionáře armády za pletichy při veřejné soutěži a zneužití pravomoci
- obviněný měl zajistit řádný průběh veřejné zakázky na dodávku stavebních a dalších prací při rekonstrukci služební vily
- veřejná soutěž byla vyhlášena jen formálně za situace, když její vítěz již provedl na základě dřívějšího pověření podstatnou část prací
- potvrzen odsuzující rozsudek

Možnost spáchání trestného činu příliš nízkou cenou za zakázku

- Usnesení NS sp. zn. 5 Tdo 96/2013 a 5 Tdo 1626/2014
 - řešen trestný čin porušení povinnosti při správě cizího majetku podle § 220 odst. 1 TZ, který spáchal jednatel s. r. o., jejímž jediným společníkem bylo město
 - škoda byla způsobena tím, že obviněný jednatel jako uchazeč v rámci veřejné soutěže nabídl příliš nízkou cenu za stavební práce provedené ve prospěch zadavatele
 - cena neodpovídala dosažitelné ceně v daném místě a čase obvyklé, byla nižší, a tím mělo dojít ke škodě s. r. o. v podobě ušlého zisku
 - zrušen původní odsuzující rozsudek pro nejasnost, jaká cena byla v čase a místě činu obvyklá
 - opětovně rozhodnuto, cena upravena novým posudkem znalce, podáno nové dovolání, které už bylo odmítnuto

Řešení výše škody v případě předražené zakázky

- Usnesení NS sp. zn. 5 Tdo 746/2014
 - posuzováno zjednání výhody při zadání veřejné zakázky a zneužití pravomoci úřední osoby při zajištění rekonstrukce bytových domů
 - došlo k účelovému vyřazení uchazeče o veřejnou zakázku a v důsledku jednání obviněných se vítězem stal uchazeč, který nabídl vyšší cenu
 - řešena výše způsobené škody jako rozdíl mezi nižší cenou uchazeče, který měl zvítězit, a vyšší cenou uchazeče, který získal veřejnou zakázku
 - potvrzen odsuzující rozsudek

Neoprávněný zásah do autorských a souvisejících práv

- Rozhodnutí č. 3/2014 Sb. rozh. tr.:
 - řešena otázka spáchání trestného činu podle § 270 odst. 1 TZ (§ 283 TZ SR) zásahem do práv k databázi
 - upozornění na odlišný způsob ochrany databáze podle toho, zda používá ochrany jako
 - databáze, která je souborným autorským dílem
 - databáze, která se považuje za souborné autorské dílo
 - netvůrčí databáze
 - autorskoprávní ochrana se poskytuje jen prvním dvěma kategoriím databází
 - všem třem kategoriím však náleží zvláštní ochrana práv pořizovatele databáze podle § 90 až § 93 AutZ
 - zrušeno odsuzující rozhodnutí pro nejasnost databáze

Neoprávněný zásah do autorských a souvisejících práv

- Rozhodnutí č. 7/2014 Sb. rozh. tr.:
 - neoprávněný zásah do autorských a souvisejících práv ve smyslu § 270 odst. 1 TZ (§ 283 TZ SR) spáchaný prostřednictvím internetu
 - je jím též případ, když pachatel umístí na své internetové stránky odkaz, jímž neoprávněně zpřístupní autorské dílo nebo jeho rozmnoženinu jiným osobám (tzv. embedded linkem) bez souhlasu nositelů příslušných práv
 - jde o porušení práva na sdělování díla veřejnosti ve smyslu § 18 odst. 1, 2 AutZ

Výše škody při porušení autorských a souvisejících práv

■ Usnesení NS sp. zn. 5 Tdo 171/2014:

- otázka výše škody u trestného činu podle § 270 TZ (§ 283 TZ SR), je-li zřejmé, že pachatel měl jen poměrně malý prospěch neoprávněným zpřístupněním autorských děl na internetu
- obviněný prostřednictvím internetu neoprávněně zpřístupnil na filehostingových serverech celkem 372 filmových děl nebo zvukově obrazových záznamů a rozmnoženiny 33 hudebních děl
- měl si tím opatřit zisk ve výši asi 7 800 Kč, ale způsobit škodu ve výši asi 11 milionů Kč, byl zavázán k její náhradě v této výši
- výše škody stanovena podle ceny nosičů DVD a CD s legálními rozmnoženinami dotčených děl

Výše škody při porušení autorských a souvisejících práv

- Usnesení NS sp. zn. 5 Tdo 171/2014:
 - zrušena odsuzující rozhodnutí nižší soudů
 - škodou je zde ušlý zisk (prospěch) nositelů práv
 - jeho výše se odvíjí o toho, jaký zisk by dosáhli nositelé práv v případě srovnatelného způsobu poskytnutí těchto práv
 - nelze vycházet z ceny za maloobchodní prodej nosiče (CD, DVD) s rozmnoženinou díla
- Nelze-li přesně stanovit způsobenou škodu, je možný přísnější postih za značný nebo velký rozsah trestného činu (v SR asi nikoli – závažnější způsob jednání?)
- Nelze dospět k odlišnému závěru o výši škody pro rozhodnutí o vině a v adhezním řízení
- Rozhodnutí schváleno k publikaci do Sb. rozh. tr.

Obstarávání věcí obecného zájmu insolvenčním správcem, provokace

- Usnesení velkého senátu TK NS sp. zn. 15 Tdo 885/2013 – rozhodnutí č. 2/2015 Sb. rozh. tr.:
 - řešeno uplácení insolvenčního správce jako trestný čin podle § 332 odst. 1 TZ s poukazem na § 334 odst. 3 TZ (§ 332 TZ SR)
 - odklon od rozhodnutí č. 40/2010 Sb. rozh. tr. a závěr, že ustanovení § 331 až § 333 TZ mají přednost před ustanovením § 226 odst. 3 TZ, které je subsidiární
 - týká se to případů, v nichž jsou v insolvenčním řízení řešeny pohledávky z obchodních vztahů, resp. obecnější závěr, že aktivní i pasivní úplatkářství ve veřejné i v soukromé sféře se primárně postihuje podle § 331 a § 332 TZ
 - obsáhlé závěry i k tzv. policejní provokaci (návaznost na stanovisko pod č. 51/2014 Sb. rozh. tr.)

Obstarávání věcí obecného zájmu insolvenčním správcem, provokace

- Usnesení velkého senátu TK NS sp. zn. 15 Tdo 885/2013 – rozhodnutí č. 2/2015 Sb. rozh. tr.:
 - policejní provokací je jen aktivní činnost policie k podněcování určité osoby ke spáchání konkrétního trestného činu, k doplňování jeho znaků nebo k podstatnému navyšování jeho rozsahu nebo k jiné změně právní kvalifikace v neprospěch podněcovaného
 - nejde o policejní provokaci v případě zákonného využití institutů předstíraného převodu (§ 158c TŘ) a použití agenta (§ 158e TŘ)
 - policejní provokací není jen pasivní monitorování připravované nebo probíhající trestné činnosti policejním orgánem nebo jím pověřenými osobami a případně ani aktivní účast policejního orgánu za podmínek § 158c nebo § 158e TŘ
 - aktivita policie nebo pověřených osob netvoří podstatný nebo určující prvek a sám pachatel si počínal aktivně a cílevědomě
- Policejní provokace neshledána ve věci vedené u NS pod sp. zn. 5 Tdo 68/2014

Možný trestní postih tzv. šikanózního insolvenčního návrhu

- Šikanózní insolvenční návrh se záměrem vyřadit toho, vůči němuž směřuje, z možnosti ucházet se o veřejnou zakázku
 - snaha vyvolat překážku podle § 53 odst. 1 písm. d) ZVZ
 - projev nekalé soutěže podle § 248 odst. 1 písm. f) TZ (zlehčování ve smyslu § 2984 NOZ)
 - možnost využití některých institutů insolvenčního zákona
- Obecně možnost spáchání i některých jiných trestných činů
 - podle § 209, § 222, § 223, § 329 TZ atd.
- Zatím neřešeno judikaturou

Možnost zneužití insolvenčního návrhu k vydírání a pomluvě

- Usnesení NS sp. zn. 8 Tdo 1352/2014:
 - podání insolvenčního návrhu bez splnění podmínek úpadku toho, vůči němuž návrh směřuje, s cílem donutit ho tím k plnění, k němuž není povinen, může být pohrůzkou jiné těžké újmy ve smyslu trestného činu vydírání podle § 175 TZ (§ 189 TZ SR)
 - charakteristika insolvenčního návrhu, který není dovoleným prostředkem k donucení, je-li použit v rozporu se zásadami insolvenčního řízení (§ 5 InsZ), a to ve snažce uškodit tomu, vůči němuž směřuje, přičemž pachatel si je vědom nesplnění podmínek úpadku
 - takový návrh obsahující nepravdivé údaje, podaný se záměrem vyvolat účinky s ním spojené včetně publikace návrhu v insolvenčním rejstříku přístupném veřejnou datovou sítí, může být zároveň trestným činem pomluvy podle § 184 TZ (§ 373 TZ SR)
 - schváleno k publikaci ve Sb. rozh. tr.

Porušení povinnosti členů zastupitelstva při správě majetku města

- Rozhodnutí č. 2/2014 Sb. rozh. tr.:
 - trestní odpovědnost členů zastupitelstva města za trestný čin porušení povinnosti při správě cizího majetku z nedbalosti (§ 255a TZ 1961, § 221 TZ, § 238 TZ SR)
 - šlo o posouzení jejich vědomé a hrubé nedbalosti, pokud měli určité informace o tom, že cena pozemků města, o jejichž prodeji rozhodovali, byla v dané době a místě mnohem vyšší, než jaká byla jimi schválená kupní cena
 - odpovědnost všech členů, kteří hlasovali pro schválení prodeje (celkem 23 osob)
 - poukaz na význam pravomocí zastupitelstva města a jeho členů, což může zakládat jejich důležitou povinnost při opatrování nebo správě cizího majetku

Porušení povinnosti při správě cizího majetku při veřejné zakázce

- Možnost spáchání trestného činu podle § 220 nebo § 221 TZ (§ 237 a § 238 TZ SR) v souvislosti se zadáním veřejné zakázky nebo s veřejnou soutěží
 - zaplacení vyšší ceny, než jaká byla dosažitelná, za opatřené (nakoupené) zboží, služby, stavební práce atd. – jde např. o tzv. předraženou zakázku (např. usnesení NS sp. zn. 5 Tdo 77/2014)
 - získání nižší ceny, než jaká byla dosažitelná, za poskytnuté (prodané) zboží, služby, stavební práce atd. – jde např. o tzv. podceněnou nabídku (např. rozhodnutí č. 2/2014 Sb. rozh. tr., usnesení NS sp. zn. 5 Tdo 96/2013)

Lichva podle nového ObčZ

- **Nová definice v § 1796 NOZ:**
 - pokud při uzavírání smlouvy někdo zneužije tísně, nezkušenosti, rozumové slabosti, rozrušení nebo lehkomyšlnosti druhé strany a dá sobě nebo jinému slíbit či poskytnout plnění, jehož majetková hodnota je k vzájemnému plnění v hrubém nepoměru
- **Stanoví se neplatnost takové smlouvy s výjimkou podle § 1797 NOZ**
 - pokud takovou smlouvu uzavřel podnikatel při svém podnikání
 - podnikatel však může být obětí trestného činu lichvy
 - otázka, jak řešit rozpor mezi civilní a trestní úpravou

Lichva civilní a trestní

- Definice podle § 1796 NOZ zhruba odpovídá lichvě podle § 218 odst. 1 alinea 1 TZ (§ 235 TZ SR)
 - v NOZ není upravena palichva (§ 218 odst. 1 alinea 2 TZ)
- Výše úroků upravena v § 1802 NOZ
 - podle dohody (mohou odůvodnit lichvu)
 - podle právního předpisu
 - obvyklé, jaké poskytují banky v sídle či bydlišti dlužníka
- Platí dosavadní judikatura (zejména rozhodnutí pod č. 5/2001, č. 52/2005 a č. 23/2013 Sb. rozh. tr.)

Kvalifikace jednání pachatele, který dále převedl věc získanou trestným činem

■ Rozhodnutí č. 12/2014 Sb. rozh. tr.:

- pachatel, který převedl věc získanou svým majetkovým trestným činem na jinou osobu, se nedopouští trestného činu podvodu podle § 209 TZ (§ 221 TZ SR)
- stejně tak ten, kdo nabyl od pachatele základního trestného činu věc získanou trestným činem a pak ji převedl na někoho jiného, nespáchá trestný čin podvodu, ale může u něj jít o
 - podílnictví podle § 214 TZ (§ 231 TZ SR) nebo
 - legalizaci výnosů z trestné činnosti podle § 216 TZ (§ 233 TZ SR)

Souběh podvodu s některými jinými trestnými činy

■ Rozhodnutí č. 27/2014 Sb. rozh. tr.:

- pachatel, který padělá nebo pozmění platební prostředek a také ho použije jako pravý nebo platný, naplní jen alternativu podle § 234 odst. 3 alinea 1 TZ, nikoli též podle § 234 odst. 3 alinea 2 TZ (§ 270 odst. 2 TZ SR)
- je možný souběh s trestným činem podvodu podle § 209 TZ (§ 221 TZ SR), ten není vyloučen faktickou konzumpcí
- peněžní prostředky na účtu u banky nejsou majetkem majitele účtu, ale banky, která je poškozenou, když je pachatel neoprávněně odčerpá

■ Rozhodnutí č. 33/2014 Sb. rozh. tr.:

- není vyloučen jednočinný souběh trestných činů porušení práv k ochranné známce a jiným označením podle § 268 TZ (§ 281 TZ SR) a podvodu podle § 209 TZ (§ a § 221 TZ SR)

Další aktuální rozhodnutí

- Rozhodnutí č. 11/2015 Sb. rozh. tr.:
 - k výkladu veřejné dražby ve smyslu § 258 odst. 1 TZ (§ 268 TZ SR), kterou je i dražba prováděná elektronicky
- Rozhodnutí č. 14/2015 Sb. rozh. tr.:
 - spáchání trestného činu podvodu podle § 209 TZ (§ 221 TZ SR) prodejem motorového vozidla s upravením (snížením) stavu ukazatele najetých kilometrů a se zatajením této skutečnosti

Úvěrový podvod

- Usnesení NS sp. zn. 7 Tdo 1421/2013:
 - podmínky spáchání úvěrového podvodu podle § 211 TZ (§ 222 TZ SR)
 - možnost spáchání tohoto podvodu i zamlčením toho, že majetek pachatele byl postižen exekucí
 - nepravdivost údaje se hodnotí „ex ante“, tj. k době žádosti o úvěr
 - vliv zástavy zajišťující úvěr na výši škody způsobené vylákáním úvěru
 - neschváleno do Sb. rozh. tr., rozpor s rozhodnutím pod č. 9/2005 Sb. rozh. tr.

Ohrožení zdraví závadnými potravinami („metanolová kauza“)

■ Rozhodnutí č. 26/2015 Sb. rozh. tr.:

- k rozlišení úmyslné a nedbalostní formy trestného činu podle § 156 a § 157 TZ (§ 168 a § 169 TZ SR)
- prodej neokolkovaného alkoholu bez kontrolních pásek jako porušení důležité povinnosti uložené zákonem [§ 156 odst. 2 písm. c), § 157 odst. 2 písm. b) TZ], byť jde o povinnost stanovenou především pro daňové účely [závažnějším způsobem jednání ve smyslu § 138 písm. h) TZ SR]
- není porušením zákazu dvojího přičítání, je-li porušení této povinnosti zohledněno zároveň u daňového trestného činu podle § 244 odst. 1 alinea 2 TZ (§ 279 odst. 1 TZ SR)

Výkon prohlídky prostor, v nichž advokát poskytuje právní služby

- Stanovisko trestního kolegia NS sp. zn. Tpjn 306/2014:
 - výklad některých otázek při postupu podle § 85b TŘ v případě domovní prohlídky nebo prohlídky jiných prostor, v nichž advokát vykonává advokacii
 - určitá omezení, nutnost účasti zástupce ČAK a jeho souhlasu s možností seznámit se s obsahem listin, na které se vztahuje mlčenlivost advokáta
 - nesouhlas zástupce ČAK lze nahradit rozhodnutím soudu nadřízeného tomu, který nařídil prohlídku
 - výklad toho, kde advokát vykonává advokacii: všechna místa včetně datových úložišť elektronických dokumentů
 - schváleno k publikaci ve Sb. rozh. tr.

Závěrem

- Děkuji za pozornost
- Dotazy a názory do diskuse
- Na shledanou